

INFORMATOR
O DOSTĘPNYCH W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM FORMACH
WSPARCIA OSÓB Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI

Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego
w Zielonej Górze

Zielona Góra, czerwiec 2018 r.

Zdrowie psychiczne jest istotnym obszarem zainteresowania Samorządu Województwa Lubuskiego - stanowi jeden z priorytetów *Lubuskiej Strategii Ochrony Zdrowia na lata 2014-2020*.

Rozwój psychiatrii ma znaczący wpływ na poprawę jakości zdrowia i życia mieszkańców regionu dlatego, oddajemy w Państwa ręce trzecią edycję ***Informatora o dostępnych w województwie lubuskim formach wsparcia osób z zaburzeniami psychicznymi***.

Część zawierająca wykaz jednostek oraz ich dane kontaktowe w podziale na poszczególne powiaty została zweryfikowana i zaktualizowana przez osoby wytypowane przez Starostów danego powiatu.

Publikacja dedykowana jest osobom, którym m. in. radzenie sobie ze wszystkimi kłopotami dnia codziennego, z powodu ujawnionych zaburzeń psychicznych, jest utrudnione bądź niemożliwe bez pomocy osób trzecich. Sięganie po pomoc lekarza ortopedy, dermatologa, kardiologa, onkologa to nie wstyd. Nie powinno więc krępować korzystanie ze specjalistycznego wsparcia lekarza psychiatry, psychologa, czy terapeuty w przypadku wystąpienia jakichkolwiek zaburzeń psychicznych, które podobnie jak zaburzenia w funkcjonowaniu innych narządów lub układów, wywołują dolegliwości chorobowe ograniczające sprawne funkcjonowanie człowieka w rodzinie i społeczeństwie.

Trzecie opracowanie zawiera więcej danych o możliwościach wsparcia osób, które znalazły się w sytuacji kryzysowej oraz często bezradnych wobec wyzwania ich opiekunów.

Wyrażamy nadzieję, że ułatwi Państwu znalezienie drogi w dotarciu do pomocy.

Spis treści

Jak korzystać z informatora?	4
Zakres pomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi	6
Pomoc medyczna	6
Orzecznictwo	7
Orzecznictwo do celów rentowych i zasady przyznawania renty z tytułu niezdolności do pracy	8
➤ Zasady przyznawania renty socjalnej	9
Orzecznictwo do celów pozarentowych i orzekanie o niepełnosprawności	11
Zasady przyznawania pomocy społecznej	12
Pomoc społeczna poza miejscem zamieszkania	13
➤ Specjalistyczne usługi opiekuńcze	13
➤ Środowiskowe Domy Samopomocy	13
➤ Domy Pomocy Społecznej	13
➤ Mieszkania chronione	15
➤ Hostele	15
Edukacja	16
➤ Poradnie Psychologiczne-Pedagogiczne	16
➤ Nauczanie integracyjne	16
➤ Szkoły Specjalne lub Zespoły Szkół Specjalnych	16
➤ Specjalne Ośrodki Szkolno-Wychowawcze	17
➤ Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy	17
Poradnictwo zawodowe i aktywizacja zawodowa	18
➤ Powiatowe Urzędy Pracy	18
➤ Warsztaty Terapii Zajęciowej	19
➤ Zakłady Aktywności Zawodowej	19
➤ Zakłady Pracy Chronionej	20
➤ Kluby Integracji Społecznej	20
➤ Centra Integracji Społecznej	20
➤ Spółdzielnie socjalne	21
Organizacje pozarządowe	21
Komisje ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	22
Punkty Konsultacyjne dla ofiar przemocy w rodzinie i osób uzależnionych od alkoholu	22
Gorzów Wielkopolski – miasto na prawach powiatu	23
Zielona Góra – miasto na prawach powiatu	47
Powiat gorzowski	62
Powiat krośnieński	72
Powiat międzyrzecki	80
Powiat nowosolski	90
Powiat słubicki	97
Powiat strzelecko-drezdenecki	104
Powiat sulęciński	111
Powiat świebodziński	116
Powiat wschowski	124
Powiat zielonogórski	129
Powiat żagański	136
Powiat żarski	146

Według definicji WHO (Światowej Organizacji Zdrowia) **zdrowie psychiczne** jest stanem dobrego samopoczucia, w którym człowiek wykorzystuje swoje zdolności, radzi sobie ze stresem w codziennym życiu, wydajnie i owocnie pracuje oraz jest w stanie wnieść wkład w życie danej wspólnoty. Można je ujmować poprzez dwa wymiary:

- *pozytywne zdrowie psychiczne* – to dobrostan jednostki i takie zasoby, które umożliwiają radzenie sobie z trudnościami i unikanie załamania stanu zdrowia. Przykładowe zmienne charakteryzujące ten wymiar: wysoka samoocena, poczucie panowania nad sytuacją (mastery), optymizm, poczucie koherencji (pewności, na które składa się poczucie zrozumiałości, zaradności, sensowności), poczucie skuteczności, odporność (hardiness).
- *negatywne zdrowie psychiczne* – wiąże się z objawami negatywnymi określanymi jako psychologiczny dystres (nieprzyjemne odczucie, jakie niesie ze sobą stres) i występowaniem zaburzeń psychicznych klasyfikowanych według ICD-10 lub DSM-IV.

Niestety, coraz częściej i coraz więcej osób odczuwa objawy psychicznego dyskomfortu. Z myślą o tych osobach oraz o ich opiekunach został opracowany w 2012 roku, a obecnie kolejny raz zaktualizowany Informator składający się z dwóch głównych części: opisowo-merytorycznej oraz teleadresowej, umożliwiającej wyszukanie właściwej formy wsparcia i pomocy.

JAK KORZYSTAĆ Z INFORMATORA?

Informator opracowany został przez Departament Ochrony Zdrowia Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze na podstawie materiałów m. in. Lubuskiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia, Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego, Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Zielonej Górze, powiatowych urzędów pracy, Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej w Gorzowie Wlkp. i Zielonej Górze oraz Kuratorium Oświaty w Gorzowie Wlkp. Całość, skonsultowana z pracownikami upoważnionymi przez starostów poszczególnych powiatów oraz prezydentów miast działających na prawach powiatu. Zawiera on informacje o dostępnych formach pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi oraz ich rodzinom w podziale na powiaty województwa lubuskiego. Każdemu powiatowi przyporządkowano dostępne na jego obszarze jednostki ochrony zdrowia, instytucje pomocy społecznej, instytucje zajmujące się aktywizacją zawodową, dane właściwego terenowo Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i Miejskiego/Powiatowego Zespołu

ds. Orzekania o Niepełnosprawności, stowarzyszeń i fundacji działających w obszarze wspierania osób z niepełnosprawnością psychiczną oraz gminnych komisji ds. rozwiązywania problemów alkoholowych.. Powyższe dane (w podziale na powiaty) zostały podzielone na cztery kategorie: pomoc społeczna, opieka zdrowotna, edukacja, aktywizacja zawodowa.

W pierwszej kategorii – **pomoc społeczna** – wymienione zostały instytucje, których zadaniem jest udzielanie wsparcia, w tym wsparcia finansowego oraz oferujące pomoc poza miejscem zamieszkania. Do tej kategorii zaliczono:

- ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie, które są pierwszym miejscem kontaktu w przypadku potrzeby uzyskania świadczeń opiekuńczych, wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w środowisku rodzinnym lub pomocy poza miejscem zamieszkania,
- oddziały ZUS decydujące o przyznaniu renty,
- Miejskie lub Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności, które wydają orzeczenia o niepełnosprawności dla dzieci i młodzieży do 16 roku życia i orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, legitymacje uprawniające do różnych ulg i uprawnień oraz karty parkingowe,
- środowiskowe domy samopomocy i ośrodki terapii zajęciowej,
- domy pomocy społecznej,
- mieszkania chronione i hostele.

W kategorii **opieka zdrowotna** wskazano podmioty lecznicze, które w 2018 roku zawarły kontrakt z Narodowym Funduszem Zdrowia w rodzaju opieka psychiatryczna, leczenie uzależnień ze wskazaniem zakresu świadczeń.

Kategoria **edukacja** – to placówki:

- poradnie psychologiczno-pedagogiczne,
- nauczanie integracyjne,
- szkoły specjalne lub zespoły szkół specjalnych,
- specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze,
- ośrodki edukacyjno-rehabilitacyjno-wychowawcze.

Czwarta w kolejności kategoria – **aktywizacja zawodowa**, zawiera informacje o:

- powiatowych urzędach pracy,
- warsztatach terapii zajęciowej,
- zakładach aktywności zawodowej,
- zakładach pracy chronionej,
- klubach integracji społecznej,

- centrach integracji społecznej,
- spółdzielniach socjalnych.

Całość dopełnia informacja o funkcjonujących na określonym terenie stowarzyszeniach i fundacjach działających na rzecz osób z niepełnosprawnością oraz Komisjach ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Punktach Konsultacyjnych dla ofiar przemocy w rodzinie i osób uzależnionych od alkoholu.

ZAKRES POMOCY DLA OSÓB Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI

Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2017 r., poz. 882, z późn. zm.) określa działania, jakie powinny być realizowane przez organy administracji rządowej, samorządowej oraz instytucje do tego powołane na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi tj. osób chorych psychicznie (wykazujących zaburzenia psychotyczne), upośledzonych umysłowo oraz osób wykazujących inne zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych. Do zadań tych zalicza się m.in.:

- promocję zdrowia psychicznego i zapobieganie zaburzeniom psychicznym,
- zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym,
- kształtowanie wobec osób z zaburzeniami psychicznymi właściwych postaw społecznych, zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także przeciwdziałania ich dyskryminacji.

W realizacji powyższych zadań, oprócz jednostek pomocy społecznej, uczestniczyć mogą również organizacje społeczne, stowarzyszenia, fundacje, samorządy zawodowe, kościoły i inne związki wyznaniowe, osoby fizyczne i prawne oraz grupy samopomocy pacjentów i ich rodzin.

POMOC MEDYCZNA

System psychiatrycznej ochrony zdrowia w województwie lubuskim dla osób z zaburzeniami psychicznymi, uzależnionych od alkoholu oraz uzależnionych od środków psychoaktywnych w zakresie opieki ambulatoryjnej, dziennej lub stacjonarnej tworzą publiczne i niepubliczne podmioty realizujące

świadczenia zdrowotne. Obok tradycyjnych form specjalistycznej opieki funkcjonują także formy pośrednie, do których zalicza się zespoły leczenia środowiskowego, oddziały dzienne i hostele.

Zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2017 r., poz. 1938 z późn. zm.) osobom z zaburzeniami psychicznymi przysługują nieodpłatne świadczenia opieki zdrowotnej udzielane przez świadczeniodawców, którzy zawarli kontrakt z NFZ.

W celu uzyskania pomocy lekarskiej, osoby z zaburzeniami psychicznymi powinny zgłosić się do poradni zdrowia psychicznego. Korzystanie ze świadczeń poradni dla dorosłych lub dla dzieci i młodzieży nie wymaga skierowania od lekarza podstawowej opieki zdrowotnej.

ORZECZNICTWO

Wśród rodzajów orzecznictwa wyróżnia się:

Orzecznictwo o niezdolności do pracy do celów rentowych – regulowane ustawą z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2017 r., poz. 1383 z późn. zm.) realizowane przez:

- Lekarzy Orzeczników i Komisje Lekarskie ZUS (Zakład Ubezpieczeń Społecznych),
- Lekarzy Rzeczników i Komisje Lekarskie KRUS (Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego) – dotyczy rolników i ich rodzin,
- Komisje Lekarskie MON (Ministerstwa Obrony Narodowej) i MSWiA (Ministerstwa Służb Wewnętrznych i Administracji) – dotyczy pracowników tzw. służb mundurowych (żołnierze, policjanci, celnicy) oraz ich rodzin.

Orzecznictwo o niepełnosprawności do celów pozarentowych – regulowane ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2018 r., poz. 511 z późn. zm.) realizowane przez Miejskie lub Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności.

Dwuinstancyjność orzecznictwa obowiązuje od 1997 roku.

Osoby posiadające ważne, wydane przed wejściem w życie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych orzeczenia ustalone przez:

- Komisję ds. Inwalidztwa i Zatrudnienia (o jednej z trzech grup inwalidzkich),
- Lekarzy Orzeczników ZUS (o niezdolności do pracy),

➤ Lekarzy Rzecznawców KRUS (o niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym) mogą, lecz nie muszą, wystąpić do Miejskiego/Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności z wnioskiem o ustalenie stopnia niepełnosprawności, który w dużym stopniu ułatwia korzystanie z różnego rodzaju ulg i uprawnień, gdyż orzeczenia wyżej wymienionych Lekarzy Orzeczników nie zawierają tych uprawnień.

Miejski/Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności	Zakład Ubezpieczenia Społecznego (ZUS)	Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS)	Komisja Lekarska ds. Inwalidztwa i Zatrudnienia (dawny system orzekania)
znaczny stopień niepełnosprawności	całkowita niezdolność do pracy oraz samodzielnej egzystencji	stała lub długotrwała niezdolność do pracy z prawem do zasiłku	I grupa inwalidzka
umiarkowany stopień niepełnosprawności	całkowita niezdolność do pracy	nie występuje	II grupa inwalidzka
lekki stopień niepełnosprawności	częściowa niezdolność do pracy	długotrwała niezdolność do pracy bez prawa do zasiłku pielęgnacyjnego	III grupa inwalidzka

Źródło: http://www.zielona-gora.pl/PL/1471/604/Powiatowy_Zespól_ds_Orzekania_o_Niepełnosprawności/

W przypadku dzieci do 16 roku życia orzekana jest niepełnosprawność, a nie stopień niepełnosprawności.

ORZEKANIE DO CELÓW RENTOWYCH I ZASADY PRYZNAWANIA RENTY Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY

Według ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2017 r., poz. 1383 z późn. zm.) prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy przysługuje ubezpieczonemu, który **spełnia łącznie** następujące warunki:

- został uznany za całkowicie niezdolnego do pracy,
- ma wymagany – stosowny do wieku, w którym powstała niezdolność do pracy – okres składkowy i nieskładkowy (co najmniej 20-letni – w przypadku kobiety i 25-letni – w przypadku mężczyzny),
- niezdolność do pracy powstała w okresach składkowych (np. ubezpieczenia, zatrudnienia) lub nieskładkowych (np. w okresie pobierania zasiłku chorobowego, opiekuńczego, świadczenia rehabilitacyjnego) lub nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów.

Za niezdolną do pracy, w rozumieniu ustawy, uważa się osobę, która z powodu naruszenia sprawności organizmu utraciła zdolność do pracy zarobkowej i nie rokuje odzyskania tej zdolności po przekwalifikowaniu. Wyróżnia się:

- osobę całkowicie niezdolną do pracy (utraciła zdolność do wykonywania jakichkolwiek prac),
- osobę częściowo niezdolną do pracy (w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji).

W celu uzyskania renty z tytułu niezdolności do pracy osoba zainteresowana lub jej pełnomocnik powinien złożyć na piśmie lub ustnie *wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy* u płatnika składek lub w innej jednostce uprawnionej do przyjmowania wniosków. Stąd wniosek zostanie przekazany do odpowiedniego organu rentowego. Niezbędny dokument może też być zgłoszony bezpośrednio w organie rentowym, właściwym ze względu na miejsce zamieszkania osoby zainteresowanej.

Do wniosku o przyznanie renty należy dołączyć:

- kwestionariusz dotyczący okresów składkowych i nieskładkowych,
- dokumenty na potwierdzenie przebytych okresów składkowych i nieskładkowych,
- zaświadczenie pracodawcy o wysokości osiąganego wynagrodzenia lub legitymację ubezpieczeniową, zawierającą wpisy dotyczące zarobków,
- zaświadczenie o stanie zdrowia wydane przez lekarza prowadzącego leczenie, wystawione nie wcześniej niż na miesiąc przed datą złożenia wniosku,
- inną dokumentację medyczną będącą w posiadaniu osoby ubiegającej się o rentę, która może mieć znaczenie dla wydania orzeczenia przez lekarza orzecznika ZUS,
- wywiad zawodowy,
- kartę wypadku w drodze do pracy lub z pracy, jeśli ubezpieczony zgłasza wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem w drodze do pracy lub z pracy.

Druki potrzebne do wystąpienia o ustalenie renty z tytułu niezdolności do pracy dostępne są nieodpłatnie w każdej jednostce organizacyjnej ZUS oraz na stronie internetowej www.zus.pl.

Organ rentowy jest zobowiązany do wydania decyzji o przyznaniu renty bądź odrzuceniu wniosku.

Zasady przyznawania renty socjalnej

Na podstawie ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o *rencie socjalnej* (Dz. U. z 2013, poz. 982 z późn. zm.) decyzję w sprawie przyznania renty socjalnej wydaje i świadczenie wypłaca jednostka organizacyjna Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, właściwa ze względu na miejsce zamieszkania lub pobytu osoby ubiegającej się o rentę socjalną.

Renta socjalna przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało:

- 1) przed ukończeniem 18. roku życia;
- 2) w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej - przed ukończeniem 25. roku życia;
- 3) w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej.

Osobie, która spełnia wymienione warunki, przysługuje:

- 1) renta socjalna stała - jeżeli całkowita niezdolność do pracy jest trwała;
- 2) renta socjalna okresowa - jeżeli całkowita niezdolność do pracy jest okresowa, przyznawana na okres wskazany w decyzji jednostki organizacyjnej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

W przypadku, gdy uprawnienia do renty rodzinnej zostały ustalone przez organ emerytalno-rentowy, organ ten ustala, w drodze decyzji, wysokość renty socjalnej, wypłaca tę rentę, a w przypadku określonym w art. 9 ust. 2 odmawia wypłaty lub wstrzymuje jej wypłatę na drodze decyzji.

W przypadku, gdy organ emerytalno-rentowy ustali prawo do renty rodzinnej, jest obowiązany do powiadomienia Zakładu o przyznaniu tej renty osobom pobierającym rentę socjalną.

Od decyzji w sprawie nieprzyznania renty socjalnej wydanej przez jednostkę organizacyjną Zakładu lub przez organ emerytalno-rentowy osobie ubiegającej się o rentę socjalną przysługują środki odwoławcze przewidziane dla decyzji w sprawach emerytur i rent (ustawa z dnia 13 października 1998 r. o *systemie ubezpieczeń społecznych* (Dz. U. z 2017 r. poz. 1778 z późn. zm.).

Postępowanie w sprawie przyznania renty socjalnej wszczyna się na podstawie wniosku osoby ubiegającej się o rentę socjalną lub jej przedstawiciela ustawowego oraz na wniosek innej osoby albo kierownika ośrodka pomocy społecznej, działających za zgodą osoby zainteresowanej.

Jeżeli dla osoby uprawnionej do renty socjalnej ustanowiono opiekę prawną, świadczenie to wypłaca się osobie sprawującej tę opiekę.

Jeżeli do renty socjalnej uprawniona jest osoba, która wymaga opieki innej osoby oraz nad którą nie została ustanowiona opieka prawna w przypadku, gdy osoba uprawniona do renty socjalnej nie może odebrać jej samodzielnie, świadczenie to jest wypłacane osobie sprawującej nad nią opiekę faktyczną, na podstawie oświadczenia o sprawowaniu tej opieki. Sprawowanie opieki faktycznej nad osobą uprawnioną do renty socjalnej potwierdza wójt (burmistrz, prezydent miasta) właściwy ze względu na miejsce zamieszkania lub pobytu osoby uprawnionej.

Rentę socjalną wypłaca się osobom sprawującym opiekę prawną lub opiekę faktyczną nad osobami uprawnionymi do renty socjalnej, po uprzednim pouczeniu o konieczności poinformowania organu rentowego o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczenia albo

wstrzymanie wypłaty świadczenia w całości lub w części oraz o obowiązku zwrotu świadczenia przez tę osobę w przypadku, gdy zostało pobrane nienależnie.

ORZECZNICTWO DO CELÓW POZARENTOWYCH I ORZEKANIE O NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

Postępowanie o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności (w przypadku osób do 16 roku życia), stopniu niepełnosprawności (w przypadku osób powyżej 16 roku życia), wskazaniu do ulg i uprawnień regulują następujące przepisy:

- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o *rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2018 r., poz. 511 z późn. zm.),
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 lutego 2002 r. w *sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia* (Dz. U. z 2002 r., poz. 162 późn. zm.),
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w *sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności* (Dz. U. z 2015 r., poz. 1110 z późn. zm.).

Orzeczenie o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności wydane do celów pozarentowych przez Miejski lub Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności umożliwia:

- zatrudnienie, uwzględniające psychofizyczne możliwości, w zakładach pracy chronionej, zakładach aktywności zawodowej oraz na otwartym rynku pracy, na stanowiskach przystosowanych do niepełnosprawności,
- podjęcie szkolenia, w tym specjalistycznego,
- uczestnictwo w warsztatach terapii zajęciowej,
- uzyskanie ulg w opłatach za bilety PKP, PKS MZK oraz w zakresie opłat za abonament radiowotelewizyjny i abonament telefoniczny,
- dofinansowanie do udziału w turnusie rehabilitacyjnym,
- dofinansowanie do likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się oraz zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych, środków pomocniczych i pomocy technicznych,
- dofinansowanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe,
- uzyskanie ulg podatkowych,

- korzystanie z systemu środowiskowego wsparcia w samodzielnej egzystencji, przez co rozumie się korzystanie z usług socjalnych, opiekuńczych, terapeutycznych i rehabilitacyjnych świadczonych przez sieć instytucji pomocy społecznej, organizacje pozarządowe oraz inne placówki,
- przyznanie uprawnienia do stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby, w związku ze znacznie ograniczoną możliwością do samodzielnej egzystencji,
- przyznanie uprawnienia do stałego współdziałania opiekuna dla dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji,
- przyznanie prawa do zamieszkania w oddzielnym pokoju (w przypadku, gdy osoba z niepełnosprawnością ubiega się o przydział mieszkania komunalnego).

Ponadto Zespół ds. Orzekania ustala czy osoba z niepełnosprawnością spełnia przesłanki określone w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. *Prawo o ruchu drogowym* (Dz. U. z 2017 r., poz. 1260. z późn. zm.) – dotyczy karty parkingowej.

Od orzeczenia o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności zainteresowana osoba lub jej przedstawiciel ustawowy, w terminie 14 dni od dnia doręczenia orzeczenia, może wnieść odwołanie do Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gorzowie Wlkp., za pośrednictwem Miejskiego/Powiatowego Zespołu, który wydał orzeczenie.

Wojewódzki Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności znajduje się w Lubuskim Urzędzie Wojewódzkim przy ul. Jagiellończyka 8, 66-400 Gorzów Wlkp., tel. 95 71 15 402.

ZASADY PRYZNAWANIA POMOCY SPOŁECZNEJ

Gminne/Miejskie/Miejsko-Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej oraz Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 1994 r. *o ochronie zdrowia psychicznego* (Dz. U. z 2017 r., poz. 882, z późn. zm.) są organami, których zadaniem jest m.in. podejmowanie działań na rzecz wspierania osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin poprzez organizowanie w środowisku lokalnym pomocy rodziny, instytucji, organizacji społecznych, świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych, udzielaniu pomocy finansowej, rzeczowej, mieszkaniowej, kierowanie do środowiskowego domu samopomocy.

Udzielenie wsparcia odbywa się na podstawie złożonego przez zainteresowanego, przedstawiciela ustawowego lub innej osoby (za zgodą zainteresowanego) wniosku, zaświadczenia lekarskiego o stanie

zdrowia oraz po przeprowadzeniu przez pracownika socjalnego ośrodka pomocy wywiadu środowiskowego. Pomoc może być także udzielona z urzędu.

POMOC SPOŁECZNA POZA MIEJSCEM ZAMIESZKANIA

Ośrodek pomocy społecznej, przyznając usługi opiekuńcze, ustala ich zakres, okres i miejsce świadczenia. Zatem mogą być one wykonywane w miejscu zamieszkania jak i poza nim.

Do dostępnych form pomocy społecznej świadczonych przede wszystkim poza miejscem zamieszkania należą: specjalistyczne usługi opiekuńcze, środowiskowe domy samopomocy, domy pomocy społecznej oraz mieszkania chronione i hostele.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze

Świadczenie usług dostosowanych do potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi przez osoby wykwalifikowane w tym zakresie. Specjaliści uczą i rozwijają umiejętności niezbędne do samodzielnego życia, świadczą usługi usprawniania zaburzonych funkcji organizmu oraz usługi pielęgnacyjne.

Środowiskowe Domy Samopomocy (ŚDS)

Są to ośrodki wsparcia dziennego pobytu dla osób przewlekle, psychicznie chorych, upośledzonych umysłowo oraz dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych, które są wynikiem upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych. Podstawowym celem ich działalności jest przeciwdziałanie zjawiskom marginalizacji i wykluczenia społecznego poprzez podtrzymywanie i rozwijanie umiejętności niezbędnych do możliwie samodzielnego życia.

Domy Pomocy Społecznej (DPS)

Dom Pomocy Społecznej jest miejscem, w którym świadczone są całodobowe usługi: bytowe, opiekuńcze, wspomagające oraz edukacyjne. Oferta tej pomocy przeznaczona jest dla osób, które z powodu wieku, choroby bądź niepełnosprawności nie są w stanie samodzielnie funkcjonować w swoim dotychczasowym środowisku, a usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania są niewystarczającą formą wsparcia. Do Domu Pomocy Społecznej znajdującego się jak najbliżej miejsca zamieszkania, w którym czas oczekiwania na wolne miejsce jest krótszy niż 3 miesiące, kieruje Ośrodek Pomocy Społecznej na podstawie pisemnego wniosku lub postanowienia sądu.

Do pisemnego wniosku o pomoc w formie umieszczenia w domu pomocy społecznej (przed rozpoczęciem postępowania) wnioskodawca zobowiązany jest dołączyć:

- dowód osobisty lub inny dokument potwierdzający tożsamość wnioskodawcy - do wglądu,
- dokumenty potwierdzające sytuację finansową wnioskodawcy/rodziny wnioskodawcy oraz rodziny z miesiąca poprzedzającego złożenie wniosku o pomoc,
- zaświadczenie lekarskie o stanie zdrowia,
- dokumenty potwierdzające wysokość dochodów osób zobowiązanych do alimentacji,
- zaświadczenie o kombatantach oraz osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego,
- w przypadku osób ubezwłasnowolnionych – postanowienie sądu o ubezwłasnowolnieniu,
- w razie konieczności inne dokumenty potwierdzające trudną sytuację życiową, które określa pracownik socjalny

oraz dokumenty (w czasie prowadzenia postępowania):

- kwestionariusz rodzinnego wywiadu środowiskowego,
- pisemną zgodę osoby zainteresowanej lub jej przedstawiciela ustawowego na umieszczenie w domu pomocy społecznej, a w przypadku braku zgody – postanowienie sądu o umieszczeniu „bez zgody”,
- oświadczenie o stanie majątkowym. Oświadczenie o sytuacji dochodowej, złożone przez stronę pod rygorem odpowiedzialności za fałszywe zeznania,
- oświadczenie o uzyskaniu (lub braku) jednorazowego dochodu w ciągu ostatnich 12 miesięcy,
- pisemne oświadczenie o wyrażeniu zgody na odpłatność za pobyt w domu pomocy społecznej,
- wywiad przeprowadzony u osób zobowiązanych do opłaty, czyli małżonka, zstępnych i wstępnych, (w załączeniu potwierdzenie wysokości dochodów),
- opinię dotyczącą psychofizycznej sprawności osoby ubiegającej się o skierowanie,
- a w razie konieczności inne dokumenty potwierdzające sytuację strony.

Decyzję o umieszczeniu wydaje organ prowadzący dom pomocy społecznej poprzez wydanie decyzji administracyjnej, od której można złożyć odwołanie do Samorządowego Kolegium Odwoławczego za pośrednictwem jednostki wydającej wyżej wymienioną decyzję w terminie 14 dni od dnia jej doręczenia.

Pobyt w domu pomocy społecznej jest odpłatny, lecz nie przekracza wysokości średniego miesięcznego kosztu utrzymania. Od 1 stycznia 2004 roku obowiązuje w Polsce trójskładowy system odpłatności za pobyt mieszkańca w Domu Pomocy Społecznej w następującej kolejności:

- mieszkaniec – nie więcej niż 70% dochodu,

- małżonek, zstępni przed wstępnymi (oraz inne osoby) – zgodnie z umową zawartą pomiędzy kierownikiem ośrodka pomocy społecznej, a osobą zobowiązaną do opłat (jeśli spełniają określone kryteria dochodowe) – w formie dobrowolnej umowy stron, jeśli spełnia kryteria wskazane w art. 61 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* (Dz. U. z 2017 r., poz. 1769 z późn. zm.),
- gmina, z której osoba została skierowana do Domu Pomocy Społecznej - w wysokości różnicy między średnim kosztem utrzymania w domu pomocy społecznej, a opłatami wnoszonymi przez mieszkańca i osoby zobowiązane do opłat.

W województwie lubuskim działają 24 domy pomocy społecznej, z czego 14 świadczy usługi na rzecz osób psychicznie i/lub intelektualnie chorych. Oferują łącznie 2340 miejsc, w tym 1339 dla osób z chorobami psychicznymi. Wszystkie posiadają zezwolenie Wojewody Lubuskiego tzn. spełniają wymagany standard usług.

Mieszkania chronione

Celem tworzenia mieszkań chronionych jest zastąpienie pobytu w placówce z całodobową opieką oraz przygotowanie osób korzystających z tej formy pomocy społecznej do prowadzenia samodzielnego życia. Zgodnie z obowiązującymi przepisami decyzję o możliwości przebywania pełnoletnich osób z zaburzeniami psychicznymi w mieszkaniu chronionym wydaje się na czas określony. Tylko w uzasadnionych przypadkach tj. niezdolność do pracy z tytułu wieku, niepełnosprawność, stwierdzone zaburzenie psychiczne jest podstawą do wydania decyzji o pobycie na czas nieokreślony.

W województwie lubuskim funkcjonują obecnie 4 mieszkania chronione dla 12 osób prowadzone przez Stowarzyszenie Człowiek w Potrzebie-Wolontariat Gorzowski. W Zielonej Górze 2 mieszkania treningowe uruchomiło Stowarzyszenie Pomocy Osobom Autystycznym „Dalej Razem” za pośrednictwem powołanej przez Stowarzyszenie Fundacji Generado. Przez pierwsze trzy lata funkcjonowanie mieszkań współfinansowane będzie ze środków Fundacji Velux. Natomiast Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Gorzowie Wielkopolskim prowadzi całodobową opiekę dla 9 osób. Ponadto osoby z zaburzeniami psychicznymi mają prawo ubiegać się o uzyskanie samodzielnego mieszkania na ogólnych zasadach.

Hostele

Hostele to miejsca tymczasowego zakwaterowania. W przypadku osób z zaburzeniami psychicznymi – zabezpieczenie pomocy czasowej i całodobowej na okres nieobecności opiekunów lub niemożności sprawowania opieki.

EDUKACJA

Fundamentalnym celem kształcenia specjalnego – niezależnie od rodzaju niepełnosprawności i stopnia upośledzenia jest przygotowanie ucznia, w miarę możliwości, do samodzielnego życia, w którym pełnione role będą harmonizowały z potrzebami jednostki i oczekiwaniami społecznymi.

Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne

Celem działania poradni jest udzielanie dzieciom i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w tym pomocy logopedycznej, w wyborze kierunku kształcenia i zawodu, a także udzielania rodzicom i nauczycielom pomocy psychologiczno-pedagogicznej w zakresie wychowania i kształcenia dzieci i młodzieży. Do zadań poradni należą m. in.: diagnozowanie poziomu rozwoju, potrzeb i możliwości oraz zaburzeń rozwojowych i zachowań dysfunkcyjnych dzieci i młodzieży; wspomaganie w wyrównywaniu stwierdzonych dysfunkcji, psychofizycznych; prowadzenie terapii, w zależności od rozpoznanych potrzeb, dzieci i młodzieży z zaburzeniami rozwojowymi, z zachowaniami dysfunkcyjnymi, niepełnosprawnych, niedostosowanych lub zagrożonych niedostosowaniem społecznym i ich rodzin, współpraca ze szkołami i placówkami w rozpoznawaniu u uczniów specyficznych trudności w uczeniu się, zwłaszcza u uczniów klas I – III; prowadzenie edukacji dotyczącej ochrony zdrowia psychicznego. Korzystanie z pomocy poradni jest dobrowolne i nieodpłatne. Poradnia przyjmuje młodzież i dzieci zgłoszone na wniosek rodziców, opiekunów bądź samych zainteresowanych. Badania diagnostyczne, udział w zajęciach terapeutycznych na terenie poradni wymagają zgody rodziców. Osoby pełnoletnie mogą korzystać z usług poradni bez zgody rodziców.

Nauczanie integracyjne

Nauczanie integracyjne jest formą kształcenia specjalnego i ma miejsce wówczas, gdy uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego uczą się i wychowują razem z pozostałymi uczniami, w sposób zorganizowany. Nauczanie integracyjne może być organizowane w przedszkolu, szkole podstawowej, gimnazjum, szkole ponadpodstawowej.

Szkoły Specjalne lub Zespoły Szkół Specjalnych

Szkoła specjalna to instytucja realizująca specyficzne zadania edukacyjno-wychowawcze uwzględniające indywidualne potrzeby uczniów niepełnosprawnych. Zadania szkoły specjalnej

szczególnie uwypuklają jej rewalidacyjny charakter. Do specyficznych celów kształcenia dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną zalicza się:

- korygowanie zaburzonych, usprawnianie niezaburzonych funkcji psychicznych,
- wyrabianie sprawności ruchowych i umiejętności potrzebnych do wykonywania zawodu,
- kształtowanie nawyków i praktycznych umiejętności niezbędnych w życiu społecznym i zawodowym,
- kształcenie właściwej postawy społecznej oraz wpajanie podstawowych zasad kultury życia codziennego,
- wyrabianie samoobsługi i samodzielności w różnych przejawach życia codziennego.

Szkoła specjalna obejmuje swoim zakresem: opiekę, wychowanie i kształcenie ucznia niepełnosprawnego na wszystkich etapach edukacji szkolnej. W związku z tym w polskim systemie szkolnictwa funkcjonują:

- szkoły podstawowe specjalne (z wyróżnieniem kształcenia zintegrowanego dla uczniów klas I – III oraz blokowego w klasach IV – VI),
- gimnazja specjalne,
- zasadnicze szkoły zawodowe specjalne,
- licea ogólnokształcące specjalne,
- szkoły średnie techniczne specjalne,
- szkoły policealne specjalne,
- szkoły przysposabiające do pracy.

Specjalne Ośrodki Szkolno-Wychowawcze

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy to placówka, która kształci dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym, znacznym, głębokim poprzez tworzenie warunków do zapewnienia optymalnego rozwoju i rewalidacji wychowanków oraz kształtowania ich postaw społecznych i zawodowych, zachowań sprzyjających zdrowiu, bezpieczeństwu, rozwijaniu kondycji fizycznej, zainteresowań, zdolności i kreatywności wychowanków, umożliwienie wychowankom udziału w aktualnych wydarzeniach społecznych, kulturalnych, sportowych, korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu, zapewnienie wychowankom i ich rodzicom pomocy psychologicznej i pedagogicznej, wspomaganie wychowawczej roli rodziny.

Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy

Specjalistyczna, wielofunkcyjna placówka przeznaczona dla wychowanków w wieku od urodzenia do 25 roku życia, którzy wymagają kompleksowej, wielodyscyplinarnej pomocy rehabilitacyjno-edukacyjnej

świadczonej w odpowiednich warunkach i z opieką dostosowaną do wieku i stanu psychofizycznego. Ośrodek zapewnia dzienny pobyt dziecka (3 – 25 lat) oraz wczesne wspomaganie i usprawnianie rozwoju dziecka (0 – 7 lat). Ośrodek umożliwia dzieciom niepełnosprawnym spełnianie obowiązku szkolnego i nauki, terapię w grupie i zajęcia indywidualne, kontakt z rówieśnikami, kontakt z szerszym środowiskiem społecznym, rehabilitację, rekreację, odpoczynek i relaks.

PORADNICTWO ZAWODOWE I AKTYWIZACJA ZAWODOWA

Z uwagi na szczególnie trudną sytuację osób z zaburzeniami psychicznymi na rynku pracy podejmowanych jest szereg działań ułatwiających podjęcie pracy. Bardzo istotnym jest dostarczenie pracodawcom informacji na temat specyfiki chorób psychicznych. Znaczne wsparcie w aktywizacji zawodowej umożliwia realizacja projektów współfinansowanych ze środków unijnych. Pozytywny klimat wokół możliwości zatrudnienia osób ze specyficznymi problemami odgrywają Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w Zielonej Górze i Gorzowie Wlkp.

Powiatowe Urzędy Pracy

Powiatowy Urząd Pracy realizuje zadania w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej określone w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz. U. z 2017 poz. 1065 z późn. zm.) polegające m. in. na:

1. Organizowaniu i finansowaniu aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu, w szczególności poprzez:
  - realizowanie usług tj. poradnictwo zawodowe indywidualne i grupowe, zajęcia aktywizacyjne, wsparcie ze strony doradców zawodowych, pośredników pracy oraz lidera klubu pracy na rzecz osób bezrobotnych,
  - realizowanie instrumentów na rzecz osób bezrobotnych: staże, prace interwencyjne, szkolenia (zawodowe i z zakresu umiejętności poszukiwania pracy),
2. Pozyskiwaniu środków PFRON i EFS na aktywizację zawodową, w tym staże, szkolenia, jednorazowe środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej, studia podyplomowe.
3. Upowszechnianiu informacji na stronie internetowej urzędu i tablicach ogłoszeń o realizowanych usługach, uprawnieniach.

4. Nawiązywaniu i utrzymywaniu kontaktów z pracodawcami, zachęcanie do zatrudnienia osób z niepełnosprawnością (wydawanie skierowań do pracy, szkolenia, organizowanie giełd pracy) oraz działania informacyjne pośredników pracy adresowane do pracodawców promujące zatrudnienie osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności, w tym z zaburzeniami psychicznymi, a także przedstawianie korzyści wynikających z zatrudnienia chronionego.
5. Udzielaniu wsparcia finansowego poprzez dokonywanie zwrotów kosztów poniesionych przez pracodawcę w związku z przystosowaniem tworzonych lub istniejących stanowisk pracy oraz na szkolenie zatrudnionych osób z niepełnosprawnością.

Warsztaty Terapii Zajęciowej (WTZ)

To wyodrębnione organizacyjnie i finansowo placówki dziennego pobytu (do 7 godzin) stwarzające osobom z niepełnosprawnością, niezdolnym do podjęcia pracy, możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia na chronionym lub otwartym rynku pracy.

Zakłady Aktywności Zawodowej (ZAZ)

Zakład aktywności zawodowej tworzy się w celu:

- zatrudniania osób z orzeczoną niepełnosprawnością w stopniu znacznym (muszą stanowić 70% ogółu osób zatrudnionych) i określonych w ustawie o *rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* grup osób z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (mogą stanowić tylko 35 % ogółu zatrudnionych) – stwierdzonym autyzmem, chorobą psychiczną lub upośledzeniem umysłowym. Kontroli tego stanu podlegają wszystkie ZAZ-y 2 razy do roku – przekroczenie wskaźników zatrudnienia wiąże się z automatyczną utratą statutu ZAZ,
- przygotowania do pracy na otwartym środowisku;
- pomocy w realizacji pełnego, niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia na miarę ich indywidualnych możliwości.

ZAZ zaprojektowany został jako element trzystopniowego systemu rehabilitacji osób z niepełnosprawnością, które przeszły przez warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) i są w stanie pracować, czyli mogą podjąć zatrudnienie w ZAZ i tym samym uzyskać niezbędne umiejętności i doświadczenie przed wejściem na otwarty rynek pracy. W ZAZ mogą znaleźć zatrudnienie również osoby z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, które nie uczestniczyły w zajęciach WTZ, w szczególności te, które zostały skierowane do pracy przez powiatowe urzędy pracy.

Status ZAZ nadany jest wyodrębnionej finansowo i organizacyjnie jednostce funkcjonującej w ramach powiatu, gminy czy organizacji pozarządowej. ZAZ nie ma osobowości prawnej, co oznacza, że nie może samodzielnie nabywać praw i zaciągać zobowiązań.

Zakłady Pracy Chronionej (ZPCh)

Zakład pracy chronionej to przedsiębiorstwo o specjalnym statusie prawnym, które jest przystosowane do zatrudniania osób z różnymi i w różnym stopniu niepełnosprawności ustalonej przez Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności. Głównym celem przedsiębiorstwa, oprócz wypracowania zysku jest również aktywizacja zawodowa osób, które miałyby problem z wykonywaniem swoich obowiązków na otwartym rynku pracy.

Kluby Integracji Społecznej (KIS)

Klub Integracji Społecznej to jednostka powoływana na podstawie ustawy z 13 czerwca 2003 r. *o zatrudnieniu socjalnym* (Dz. U. z 2016 r., poz. 1828 z późn. zm.), której celem jest udzielenie pomocy osobom indywidualnym oraz ich rodzinom w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych oraz w podniesieniu kwalifikacji zawodowych, jako wartości na rynku pracy. KIS działa na rzecz integrowania się osób o podobnych trudnościach i problemach życiowych. To jednostka pomagająca samoorganizować się ludziom w grupy, podejmować wspólne inicjatywy i przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji zawodowej, w tym zmierzające do tworzenia własnych miejsc pracy. KIS zostaje powołany przez jednostkę samorządu terytorialnego lub organizację pozarządową.

Centra Integracji Społecznej (CIS)

Centrum Integracji Społecznej to kolejny przykład działalności podmiotów ekonomii społecznej. Celem działalności CIS jest przede wszystkim reintegracja społeczno-zawodowa o charakterze edukacyjnym. Jednym z elementów edukacji może być praca uczestników w ramach działalności handlowej, usługowej lub wytwórczej lub nauka w jednej z kilku grup zawodowych o określonym profilu. Bardzo często są to grupy: gastronomiczne, porządkowe, remontowo-budowlane, krawieckie itp.

Podczas zajęć w ww. grupach uczestnicy nabywają nowe umiejętności, doskonalą lub podwyższają już posiadane kwalifikacje zawodowe. Między CIS a uczestnikami zajęć w CIS nie ma stosunku pracy. Uczestnicy CIS mają status osób bezrobotnych, a od CIS otrzymują świadczenie integracyjne w wysokości zasiłku dla bezrobotnych. Centra Integracji Społecznej (CIS) nie prowadzą działalności gospodarczej, a jedynie wspierają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym.

Spółdzielnie socjalne

Spółdzielnia socjalna to najczęściej zakładany podmiot ekonomii społecznej, który można zdefiniować jako podmiot, który prowadzi działalność łączącą cele gospodarcze i społeczne. Zgodnie z ustawą z 27 kwietnia 2006 r. o *spółdzielniach socjalnych* (Dz. U. z 2006 r. Nr 94, poz. 651 z późn. zm.) tworzą ją w większości osoby zagrożone marginalizacją ze względu na bezrobocie, niepełnosprawność, bezdomność itp. Członkowie spółdzielni tworzą dla siebie miejsca pracy, zapewniając sobie oraz swoim najbliższym zaplecze finansowe, a co najważniejsze uczą się wspólnego działania, odpowiedzialności oraz czują się potrzebni.

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Organizacje pozarządowe (NGO w popularnym skrócie) to organizacje (stowarzyszenia, fundacje) działające na rzecz określonego tematu/zagadnienia.

Stowarzyszenie to grupa osób (przyjaciół, znajomych, członków rodziny) mających wspólne zainteresowania lub wspólny cel. Osoby te, poprzez wspólne (zgodnie z zasadą – razem łatwiej) działania w zorganizowanej grupie chcą rozwijać swoje zainteresowania lub osiągnąć wyznaczony sobie cel. I tak - w przypadku stowarzyszeń działających na rzecz wsparcia osób z zaburzeniami psychicznymi, które powoływane są najczęściej z inicjatywy opiekunów lub osób zawodowo wspierających chorych psychiatrycznie funkcjonowanie ma na celu wsparcie np. finansowe, medyczne lub przede wszystkim społeczne osób chorych.

W wielu przypadkach stowarzyszenia powoływane są przez samych zainteresowanych i wówczas głównym celem funkcjonowania organizacji jest niesienie samopomocy. Tu przykładem są organizacje powołane przez osoby „walczące” z uzależnieniami.

Cele stowarzyszenia muszą być niezarobkowe czyli – stowarzyszenie nie może zostać powołane po to, aby przysporzyć korzyści majątkowych jego członkom. Osoby decydujące się na przystąpienie do stowarzyszenia działają w nim nie dla pieniędzy, ale dla idei, czyli po to, aby osiągnąć cel społeczny, zapisany w statucie stowarzyszenia. Stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą, lecz dochód z niej powinien służyć wyłącznie osiągnięciu tych właśnie celów.

Szczegółowe zasady powołania i funkcjonowania NGO zawiera ustawa z 24 kwietnia 2003 r. o *działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz. U. z 2018, poz. 450 z późn. zm.)

KOMISJE ds. ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH

Gminne, Miejskie, Miejsko-Gminne (w zależności od zasięgu terytorialnego i podmiotu powołującego) Komisje ds. Rozwiązywania lub ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Uzależnień to Komisje, których podstawowym zadaniem jest prowadzenie działań związanych pomocą osobom uzależnionym lub ich rodzinom w rozwiązywaniu problemów społeczno-rodzinno-zdrowotnych powstałych z powodu uzależnienia lub powikłań wywołanych uzależnieniem. Zakres zadań zapisany został w ustawach:

- z dnia 26 października 1982 o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. 2016 r., poz.487 z późn. zm.);

- z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. 2017, poz. 783 z późn. zm.).

Dodatkowo wójt, burmistrz lub prezydent może wyznaczyć pełnomocnika sprawującego bezpośrednią opiekę nad realizacją gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

PUNKTY KONSULTACYJNE DLA OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE I OSÓB UZALEŻNIONYCH OD ALKOHOLU

Funkcjonowanie punktu ma na celu udzielanie pomocy osobom zmagającym się z problemem uzależnienia od alkoholu oraz osobom im najbliższym. Obecnie rola punktu konsultacyjnego stała się bardziej interdyscyplinarna i polega na zdiagnozowaniu problemów całej rodziny, a następnie zaplanowaniu pomocy dla wszystkich jej członków (dorosłych i dzieci).

Do podstawowych zadań konsultanta należy m. in.: udzielanie wsparcia osobom po zakończonym leczeniu odwykowym, rozpoznanie zjawiska przemocy domowej, udzielenie stosownego wsparcia i informacji o możliwościach uzyskania pomocy i powstrzymania przemocy, inicjowanie interwencji w przypadku diagnozy przemocy domowej.

POWIAT ŻAGAŃSKI

POMOC SPOŁECZNA	
Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej ul. Zielonogórska 24A 68-113 <u>Brzeźnica</u>	tel.: 68 37 71 623 fax: 68 37 71 623
Ośrodek Pomocy Społecznej ul. Wojska Polskiego 5 68-130 <u>Gozdnica</u>	tel.: 68 36 01 150 e-mail: ops@gozdnica.pl
Ośrodek Pomocy Społecznej ul. Kolejowa 7 68-120 <u>Iłowa</u> www.ops.ilowa.pl	tel.: 68 37 74 948 e-mail: ops@ilowa.pl
Ośrodek Pomocy Społecznej ul. Fabryczna 3 67-320 <u>Małomice</u> www.opsmalomice.pl	tel.: 68 37 69 037 fax: 68 37 69 037 e-mail: ops@malomice.pl

<p>Ośrodek Pomocy Społecznej 67-312 <u>Niegosławice 55</u></p> <p>www.ops.niegoslawice.pl</p>	<p>tel.: 68 37 81 158 fax: 68 37 81 162 e-mail: ops_niegoslawice@wp.pl</p>
<p>Ośrodek Pomocy Społecznej ul. Krasińskiego 23 67-300 <u>Szprotawa</u></p> <p>Ośrodek Pomocy Społecznej ul. Sienkiewicza 5 67-300 <u>Szprotawa</u></p> <p>www.ops-szprotawa.pl</p>	<p>tel.: 68 37 63 230 fax: 68 37 63 230</p> <p>tel.: 68 37 62 681 fax: 68 37 62 699</p>
<p>Ośrodek Pomocy Społecznej ul. Strzelecka 1 68-131 <u>Wymiarki</u></p> <p>www.wymiarki.naszops.pl</p>	<p>tel.: 68 36 04 384 fax: 68 36 04 384 e-mail: ops@wymiarki.pl</p>
<p>Ośrodek Pomocy Społecznej ul. Włókniarzy 3 68-100 <u>Żagań</u></p> <p>www.ops.zagan.pl</p>	<p>tel.: 68 47 81 454 fax: 68 47 81 455 e-mail: sekretariat@ops.zagan.pl</p>
<p>Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej ul. Armii Krajowej 9a 68-100 <u>Żagań</u></p>	<p>tel.: 68 45 84 828 fax: 68 45 84 828 e-mail: gops@gminazagan.pl</p>
<p>Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie ul. Śląska 1 68-100 <u>Żagań</u></p> <p>www.zagan.naszepcpr.pl</p>	<p>tel.: 68 47 77 771 fax: 68 47 77 774 e-mail: sekretariat@pcpr.zagan.pl</p>
ORZECZNICTWO DO CELÓW RENTOWYCH	
<p>ZUS Inspektorat w Żarach ul. Lotników 1a 68-200 <u>Żary</u></p> <p>www.zus.pl</p> <p>Zasięg terytorialny:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Miasta: Gozdnicza, Łęknica, Żagań, Żary, ➤ Gminy: Brody, Brzeźnica, Iłowa, Jasień, Lipinki Łużyckie, Lubsko, Małomice, Niegosławice, 	<p>tel.: 68 37 42 267 fax: 68 37 48 474 w. 122</p>

Przewóz, Szprotawa, Trzebiel, Tuplice, Wymiarki, Żagań, Żary.	
ORZECZNICTWO DO CELÓW POZARENTOWYCH	
Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności ul. Szprotawska 28 68-100 <u>Żagań</u> www.pzon.powiatzaganski.pl	tel.: 68 37 72 430 fax: 68 37 72 430
OPIEKA ZDROWOTNA	
Poradnia dla Uzależnionych i Ich Rodzin „POMOCNA DŁOŃ” ul. Krasieńskiego 23 67-300 <u>Szprotawa</u> www.uzaleznienia-szprotawa-lubuskie.pl Rodzaj: ➤ Poradnia Leczenia Uzależnień i Współuzależnień.	tel. kom.: 794 154 514
Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Terapeutyczny "Profil" ul. Jana Pawła II 1/1 68-100 <u>Żagań</u> www.poradnia-profil.pl Rodzaj: ➤ Poradnia Terapii Uzależnienia i Współuzależnienia od Alkoholu, ➤ Poradnia Terapii Uzależnienia od Środków Psychoaktywnych, ➤ Poradnia Zdrowia Psychicznego dla Dorosłych. ➤ Terapia Uzależnienia od Hazardu (gier on- line).	tel.: 68 44 48 533
105 Kresowy Szpital Wojskowy z Przychodnią Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Żarach www. 105szpital.org.pl	tel.: 68 47 71 204 lub 05

<p>Filia: ul. Żelazna 1a 68-100 <u>Żagań</u></p> <p>Rodzaj: ➤ Poradnia Zdrowia Psychicznego dla Dorosłych.</p>	
<p>Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Spec-Med” Specjalistyczny Ośrodek Higieny i Terapii Psychiczej ul. Sobieskiego 70 67-300 <u>Szprotawa</u></p> <p>Rodzaj: ➤ Poradnia Zdrowia Psychicznego dla Dorosłych.</p>	<p>tel.: 68 38 73 040 e-mail: spec-med_ns@wp.pl</p>
EDUKACJA	
<p>Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy <i>im. Jana Brzechwy</i> ul. Sobieskiego 69 67-300 <u>Szprotawa</u></p> <p>w skład, którego wchodzi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Szkoła Podstawowa Specjalna, ➤ Gimnazjum Specjalne, ➤ Szkoła Specjalna Przystosowująca do Pracy. 	<p>tel.: 68 37 65 879 e-mail: oswych.szprotawa@wp.pl</p>
<p>Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy <i>im. Janusza Korczaka</i> ul. X-lecia 19-21 68-100 <u>Żagań</u></p> <p>www.sosw.zagan.pl</p> <p>w skład, którego wchodzi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Szkoła Podstawowa Specjalna, ➤ Gimnazjum Specjalne, ➤ Szkoła Specjalna Przystosowująca do Pracy. 	<p>tel.: 68 47 87 777 e-mail: soswzagan@wp.pl</p>
<p>Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna ul. Sobieskiego 69 67-300 <u>Szprotawa</u></p>	<p>tel.: 68 37 62 249 e-mail: poradpp@idsl.pl</p>
<p>Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna ul. Śląska 1 68-100 <u>Żagań</u></p>	<p>tel.: 68 47 72 900 e-mail: pppzagan@wp.pl</p>

AKTYWIZACJA ZAWODOWA

<p>Powiatowy Urząd Pracy ul. Dworcowa 9 68-100 <u>Żagań</u></p> <p>www.zagan.praca.gov.pl</p>	<p>tel.: 68 47 77 839, 68 47 77 840 fax: 68 37 73 275 e-mail: pupzagan@pup.zagan.pl</p>
<p>Międzygminne Centrum Integracji Społecznej WINDA ul. Sportowa 1 68-130 <u>Gozdnica</u></p> <p>Filie:</p> <p>ul. Rolna 1 67-300 <u>Szprotawa</u></p> <p>ul. Miodowa 23 68-100 <u>Żagań</u></p> <p>ul. Brzozowa 12 68-114 <u>Tomaszowo</u></p> <p>Plac Wolności 15 68-120 <u>Iłowa</u></p> <p><i>działalność:</i> <i>-usługi komunalne m. in. utrzymanie czystości,</i> <i>utrzymanie terenów zielonych, prace porządkowe,</i> <i>utrzymanie cmentarzy, -usługi społeczne m. in. pomoc</i> <i>społeczna, działalność na rzecz osób w wieku</i> <i>emerytalnym</i></p> <p>40 miejsc</p>	<p>tel. kom.: 519 087 103 e-mail: mciswinda@gmail.com</p> <p><i>podmiot tworzący:</i> <i>Lutolska Spółdzielnia Socjalna "Winda"</i> <i>Lutol Mokry 48</i> <i>66-320 <u>Trzciel</u></i> <i>tel. kom.: 515 083 006</i></p>
<p>Międzygminne Centrum Integracji Społecznej „Rozwój” ul. Piastowska 19 67-320 <u>Małomice</u></p> <p><i>działalność:</i> <i>-gospodarcza, -gastronomiczna, -porządkowa</i> <i>pielęgnacji zieleni</i></p> <p>średnio 20 miejsc</p>	<p><i>podmiot tworzący:</i> <i>Lubuskie Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego</i> <i>„Rozwój”</i> <i>ul. Łazienki 6</i> <i>66-400 <u>Gorzów Wielkopolski</u></i> <i>tel.: 95 73 80 061</i> <i>fax: 95 73 64 666</i></p>
<p>Klub Integracji Społecznej</p>	<p>tel.: 68 37 61 266</p>

<p>ul. Krasieńskiego 23 (parter) 67-300 Szprotawa</p> <p><i>osoba kierująca: Tadeusz Pozaroszczuk</i></p>	<p>e-mail: kis@ops-szprotawa.pl</p>
<p>Warsztat Terapii Zajęciowej ul. Jesionowa 3 Wiechlice 67-300 Szprotawa</p> <p>www.wtz-szprotawa.kei.pl</p> <p><i>pracownie: -gospodarstwa domowego, -rękodzieła artystycznego 2x, -komputerowa, -wikliniarska, -stolarska, -plastyczna, krawiecka, -teatralno-muzyczna</i></p> <p>46 miejsc</p>	<p>tel.: 68 37 62 255 fax: 68 37 62 255 e-mail: administrator@wtz.szprotawa.prx.pl</p> <p><i>jednostka prowadząca: Szprotawskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych</i></p>
<p>Młodzieżowe Centrum Kariery OHP w Żaganiu ul. Rybacka 38 68-100 Żagań</p>	<p>tel.: 68 37 58 773 e-mail: mck.zagan@ohp.pl</p>
<p>SPÓŁDZIELNIE SOCJALNE I ZAKŁADY PRACY CHRONIONEJ</p>	
<p>Firma Produkcyjna BARTEX Grzegorz Buganik ul. X-lecia 15 68-100 Żagań</p> <p>www.bartex.zagan.pl</p>	<p>tel.: 68 45 59 129 fax: 68 37 72 642 e-mail: bartex@bartex.zagan.pl</p>
<p>BARTEX Sp. z o.o. ul. X-lecia 15 68-100 Żagań</p> <p>www.bartex.zagan.pl</p>	<p>tel.: 68 45 59 129 fax: 68 37 72 642 e-mail: bartex@bartex.zagan.pl</p>
<p>For Natur Jerzy Dobroczyński ul. Kożuchowska 5 68-100 Żagań</p> <p>www.fornature.pl</p>	<p>tel.: 68 37 72 669 fax: 68 47 87 787 e-mail: fornature@fornature.pl</p>
<p>Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe MARTPOL Eksport-Import Beata Martynowicz</p>	<p>tel.: 68 37 60 431 fax: 68 37 64 741 e-mail: handel@martpol.pl</p>

<p>ul. Rolna 11 67-300 <u>Szprotawa</u></p> <p>www.martpol.pl</p>	
<p>Spółdzielnia Socjalna Silvanus Dzietrzychowice 141 68-100 <u>Żagań</u></p> <p><i>działalność:</i> -usługi w zakresie utrzymania czystości (obiektów, terenów przyległych, nagrobków, usuwanie graffiti), -pranie tapicerki przy pomocy mobilnej myjni parowej</p>	<p>tel. kom.: 534 558 455, 881 655 766 e-mail: damiansip@wp.pl</p>
<p>Lutolska Spółdzielnia Socjalna "Winda" Oddział : ul. Rolna 1 67-300 <u>Szprotawa</u> Oddział: ul. Sportowa 1 68-130 <u>Gozdnica</u> Oddział: Iłowa pl. Wolności 15</p> <p><i>działalność:</i> -porządkowa</p>	<p>tel.: 68 38 67 675 tel. kom.: 515 083 006 e-mail: sierczynek@post.pl</p>
ZAKŁAD AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ	
<p>Szprotawski Zakład Aktywności Zawodowej ul. Niepodległości 10 67-300 <u>Szprotawa</u></p> <p><i>działalność:</i> -usługi w zakresie prania i maglowania oraz gastronomii</p> <p>21 miejsc</p>	<p>tel.: 68 41 52 070</p>
ORGANIZACJE POZARZĄDOWE	
<p>Szprotawskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych ul. Jesionowa 3 Wiechlice 67-300 <u>Szprotawa</u></p> <p>www.wtz-szprotawa.kei.pl</p>	<p>tel.: 68 37 62 255 fax: 68 37 62 255 e-mail: wtz11@wp.pl</p>
<p>Fundacja Spełnienie ul. Prusa 7 lok. 3 67-300 <u>Szprotawa</u> www.fundacja-spelnienie.pl</p>	<p>tel. kom.: 600 991 353, 604 941 957 e-mail: edyta.czeczkova@fundacja-spelnienie.pl</p>

<p>Żagańskie Stowarzyszenie Uśmiech Dziecka ul. Skarbowa 19-21 68-100 <u>Żagań</u></p>	<p>tel. kont.: 600 914 993, tel.: 68 47 87 777 e-mail: olinet@gazeta.pl kontakt : p. Wojciech Olejarz</p>
<p>Stowarzyszenie Wspierania Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Podaruj Radość” ul. Sobieskiego 69 67-300 <u>Szprotawa</u></p>	<p>tel. kont.: 724 458 323 email: stowarzyszenie.podarujradosc@wp.pl</p>
<p>Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Piękni Życiem” w Iłowej ul. Żagańska 44 68-120 <u>Iłowa</u></p>	<p>kontakt: p. Stanisław Magierowski tel. kom.: 696 030 079</p>
<p>Dom Samotnej Matki w Żaganiu – placówka terenowa Stowarzyszenia Miłosierdzia św. Wincentego a Paolo w Krakowie przy Parafii WNMP w Żaganiu ul. Józefa Piłsudskiego 2/1 68-100 <u>Żagań</u></p>	<p>tel. kont.: 510 127 253</p>
<p>Jadłodajnia Św. Marii de Mattias Pl. Klasztorny 8 68-100 <u>Żagań</u></p> <p><i>zakres działania:</i> -dożywianie, -prowadzenie świetlicy środowiskowej</p> <p>grupa docelowa: dzieci, osoby dorosłe</p> <p>Wydawanie posiłków: pn-pt od 12:00 - 13:30</p>	<p>tel. kont.: 660 063 918</p>
<p>Klub Abstynenta „Maratończyk” ul. Krasińskiego 23 67-300 <u>Szprotawa</u></p>	<p>tel.: 68 37 64 932</p>
<p>Żagańskie Stowarzyszenie Klub Abstynentów „Promyk” ul. Buczka 6 68-100 <u>Żagań</u></p>	<p>kontakt: p. Eugeniusz Białowąs tel.: 68 44 46 186</p>
<p>KOMISJE ds. ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH</p>	
<p>Gminna Komisja ds. Rozwiązywania</p>	<p>tel.: 68 37 71 301</p>

Problemów Alkoholowych w Brzeźnicy ul. Zielonogórska 30 68-113 <u>Brzeźnica</u>	
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Iłowej ul. Żeromskiego 27 68-120 <u>Iłowa</u>	tel.: 68 36 81 400 tel. kom.: 607 318 419 kontakt: Pełnomocnik Burmistrza ds. Przeciwdziałania Uzależnieniom
Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gozdnicy ul. Ceramików 2 68-120 <u>Gozdnica</u>	tel.: 68 36 01 030 kontakt: Pełnomocnik Burmistrza do Realizacji Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Pl. Konstytucji 3 Maja 1 67-320 <u>Małomice</u>	tel.: 68 37 69 027 w.36 kontakt: Pełnomocnik Burmistrza ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Niegosławicach 67-312 <u>Niegosławice 55</u>	tel.: 68 37 81 075 kontakt: Pełnomocnik Wójta ds. Przeciwdziałania Problemom Uzależnień
Komisja ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przy Burmistrzu Szprotawy ul. Rynek 45 67-300 <u>Szprotawa</u>	tel.: 68 37 60 776
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Wymiarkach ul. Ks. Witolda 5 68-131 <u>Wymiarki</u>	tel.: 68 36 04 045 wew. 21
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Żaganiu ul. Armii Krajowej 9 68-100 <u>Żagań</u>	tel.: 68 458 48 04
Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Pl. Słowiański 17 68-100 <u>Żagań</u>	tel.: 68 47 71 046 kontakt: Pełnomocnik Burmistrza Miasta Żagań ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
PUNKTY KONSULTACYJNE DLA OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE I OSÓB UZALEŻNIONYCH OD ALKOHOLU	
ul. Zielonogórska 30 68-113 <u>Brzeźnica</u>	

ul. Mickiewicza 21 68-120 <u>Łowa</u>	
ul. Ceramików 2 68-120 <u>Gozdnica</u>	
ul. Fabryczna 3 67-320 <u>Małomice</u>	
67-312 <u>Niegosławice 55</u>	
ul. Kasińskiego 23 (p. III) 67-300 <u>Szprotawa</u>	
ul. Ks. Witolda 5 68-131 <u>Wymiarki</u>	